

Een dierenkopfibula uit de Vikingtijd

Thomas Kamphuis

Zij- en bovenaanzicht fibula

Graag wil ik de lezers van het Detector magazine één van de fibula's uit mijn collectie Viking- sier en gebruiksvoorwerpen laten zien.

Deze fibula, een zogeheten *dierkopfibula*, is afkomstig van het eiland Gotland bij Zweden. Het is een specifiek soort fibula die vooral gevonden is op dit eiland. Niet vreemd, want daar was ook de productie. De siervoorwerpen uit Gotland zijn stijltechnisch duidelijk te onderscheiden van andere sier-voorwerpen uit de Scandinavische en Angel-Scandinavische gemeenschappen tijdens de Vikingtijd. Vooral qua vorm. De dierenkopfibula, maar ook de zogeheten drumbox fibula zijn hier uitgesproken voorbeelden van.

Deze bronzen dierenkopfibula uit de 10e eeuw bestaat uit twee gedeelten. Een bovenkant met panelen waar ineengevlochten motieven in verwerkt zijn, en een achterkant waar in een aan de bovenkant gesmeedde plaat de naald bevestigd is. Dierenkopfibula's worden in het Engels *boar brooch* genoemd, wat suggereert dat de dierenkopvormige fibula een varken voorstelt. Luit van der Tuuk (schrijver over de vroege middeleeuwen en conservator museum Dorestad) heeft eens geopperd dat deze het mannetjesvarken *Hildisvíni* zou kunnen voorstellen, waarop de godin Freya door het luchtruim reed. We blijven echter maar al te vaak in het duister tasten wat nu de werkelijke betekenis van de beeldcultuur was ten tijde van de Vikingen. De smid liet geen portfolio achter tenslotte!

2e van het paar dierenkopfibula's die in het museum van Visby ligt.

De fibula weegt 66 gram en heeft een lengte van 55 mm. Op zijn breedte kant is hij op zijn breedst 38 mm en op zijn smalst 23 mm. De hoogte van de fibula is iets meer dan 25 mm. De vorm van de dierenkopfibula wordt geïntroduceerd rond het jaar 900 n. Chr. en is een afgeleide/doorontwikkeling van het ontwerp van de kruisboogfibula die in de

Onderaanzicht fibula

Romeinse tijd in zwang was. Anders Carlsson, een Zweedse archeoloog die het standaardboek over dit soort fibula's heeft geschreven, *'Djurhuvudformiga spännen och gotländsk vikingatid'* (1983) reageerde toen ik hem mijn fibula liet zien als volgt:

'Je fibula is van ca. de 10e eeuw, van een type waarvan er in Gotland 48 van zijn gevonden, voornamelijk met geklinknagelde bodemplaatjes. Er is een fibula die precies hetzelfde is als die van jou, gevonden in Norrgårde in de gemeente Hellvi in Gotland. Deze ligt in het museum van Visby. De afmetingen zijn precies gelijk aan die van jouw exemplaar. Hij is gevonden in een veld in 1882. Zeer waarschijnlijk behoren ze bij elkaar'

Bedenk hierbij dat deze auteur het boek schreef in 1983 en uit de – toen – 1551 bekende dierenkopfibula's uit de Vikingtijd gelijk mijn type herkende, heel bijzonder. Een voorbeeld van een fotografisch geheugen?

Zeer wel mogelijk zijn deze dierenkopfibula's dus als een paar gevonden, heeft de boer één exemplaar voor zichzelf gehouden en is mijn exemplaar ruim 130 jaar later op een veiling opgedoken (waar ik hem gekocht heb). En heeft hij indertijd het andere exemplaar aan het museum gegeven. Het is een theorie, maar een plausibele.

Vrouw die dierenkopfibula's draagt.

Dierenkopfibula's zijn zowel 'kaal' (zonder vergulding) gevonden als verguld. Het exemplaar van mij is niet verguld geweest. In de fibula zijn gaatjes te zien om het mogelijk te maken om een koord met kralen te hangen tussen het paar fibula's zoals op de afbeelding (boven) te zien is. Ondertussen is deze fibula één van de pronkstukken in mijn verzameling. Mijn verzameling is online te zien op de (basic) website www.travellingnorth.nl.

Nast onderzoek en advies publiceer ik daar en op www.academia.edu ook blogs over de sier- en gebruiksvoorwerpen uit de Vikingtijd. Daarnaast zijn mijn voorwerpen al een aantal keer tentoongesteld geweest op tentoonstellingen over de Vikingtijd (museum Dorestad, Historiehuis Roermond). Ook geef ik nu en dan lezingen over de Vikingtijd en laat ik in een mini 'Tussen Kunst & Kitsch' mijn voorwerpen zien aan de bezoekers van deze lezingen.